

21.8.2023

Aluehallituksen lausunto aluevaltuustolle tarkastuslautakunnan antaman arviointikertomuksen 2022 pohjalta Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveyspalvelukuntayhtymää koskien

Tarkastuslautakunnan arviointikertomus osana tilinpäätöstä 2022

Tarkastuslautakunnan antama arviointikertomus on käsitelty osana Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveyspalvelukuntayhtymän tilinpäätöstä 2022 aluevaltuustossa 29.5.2023. Arviointikertomus ei sisältänyt sellaisia kriittisiä tekijöitä, jotka olisivat aiheuttaneet tuossa käsittelyssä erityisiä huomioita aluevaltuuston piirissä tai olisivat vaikuttaneet itse tilinpäätöksen hyväksymismenettelyyn.

Kuntayhtymän viimeisen toimintavuoden arviointikertomus tuodaan poikkeuksellisesti uuden organisaation eli hyvinvointialueen käsiteltäväksi. Kuntayhtymän arviointikertomus antaa samalla aluevaltuustolle pohjatietoa siitä, mikä on hyvinvointialueen lähtökohta erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusisältöjen ja toimintaedellytysten osalta.

Juridisesti menettely on poikkeuksellinen, sillä kuntayhtymä ja sen tarkastuslautakunta toimivat kuntalain perustein; arviointikertomusta käsittelevä aluevaltuusto hyvinvointialuelain mukaisesti. Sisällöllisesti ja prosessuaalisesti tämä ei kuitenkaan aiheuta ristiriitaa, sillä tarkastuslautakunnan arviointikertomuksen käsittelyn osalta kuntalain ja hyvinvointialuelain säädökset ovat saman sisältöiset. Hyvinvointialuelain 125 § sekä Soiten hallintosäännön 90 § mukaisesti tarkastuslautakunnan arvioinnin tulokset raportoidaan vuosittain aluevaltuustolle annettavassa arviointikertomuksessa. Arviointikertomus käsitellään aluevaltuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Aluehallitus antaa aluevaltuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta, mikä toteutetaan tällä lausunnolla.

Arviointikertomus on laaja, pääosin tarkastuslautakunnassa erilaisten kuulemisten kautta syntynyt kuvaus Soiten toiminnasta ja sen erityispiirteistä, myös haasteista. Arviointikertomus kuvaa tältä osin lautakunnan laajaa perehtyneisyyttä Soiten toimintaan. Arviointikertomuksen luonne on pääosin kuvaileva eikä sisällä yksittäisiä kohteita lukuunottamatta merkittäviä kriittisiä havaintoja tai asetettujen tavoitteiden vastaista toimintaa, joihin edellytetään aluehallituksen vastaavan erityisillä toimenpiteillä.

Arviointikertomuksen tekninen rakenne on toteutettu siten, että kuvailevan osion lisäksi arviointikertomuksessa on yhteenvedon omaisesti tarkastuslautakunnan toteamukset sekä mahdolliset nostot, jotka ovat herättäneet tarkastuslautakunnassa huolta tai joihin tarkastuslautakunta näkee tarvetta tehtävien korjauksia tai kiinnitettävien erityistä huomiota. Nämä on esitetty värillisellä fontilla.

Tämä nyt käsillä oleva aluehallituksen lausunto aluevaltuustolle toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta on laadittu siten, että lausunnossa otetaan kantaa tarkastuslautakunnan yhteenvedo-osioihin. Tarkastuslautakunnan värillistä huomiota seuraa aluehallituksen lausunto aluevaltuustolle tarvittavista toimenpiteistä siltä osin kuin aluehallitus on nähnyt tähän tarvetta.

Yleistä talouden ja toiminnan tavoitteiden toteutumisesta

Tarkastuslautakunta

Kuntien sosiaali- terveydenhuollon tarvevakioidut nettotoimintameno tilastoja ei ollut saatavilla vuodesta 2022. Palvelujen tuotannossa on tapahtunut moninaisia muutoksia. Palvelutuotantoon on vaikuttaneet koronatestaukset, muutosta on tapahtunut oman ja ostotoiminnan välillä. Tilastointia on uudistettu ainakin vuonna 2021. Vertailu aikaisempiin vuosiin vaikeaa. Toimialueiden suoritettavatavoitteet ovat toteutuneet hyvin. Vireillepanojen käsittely 7 päivän sisällä toteutui 75 % vuonna 2022.

Tarkastuslautakunta on kiinnittänyt huomiota talouden tilanteeseen, josta ei toki ole käytettävissä vielä vuoden 2022 osalta vertailutietoja. Valtakunnallinen tilastoaineisto syntyy pitkällä viiveellä. Tarkastuslautakunta on kuitenkin toisaalla todennut, että alueen sote-kustannuksissa on jo aiemmin saavutettu Suomen edullisin tarvevakioitu kustannustaso. Taloudellinen lähtökohta hyvinvointialueelle on hyvä.

Suoritettavien osalta tarkastuslautakunta toteaa näiden toteutuneen hyvin; ainoastaan vammaispalveluissa on viivettä vireillepanon käsittelyajoissa eikä tavoite toteudu. Kuntayhtymässä tilanne on tunnistettu ja tilannetta on pyritty korjaamaan prosesseja uudistamalla ja henkilöstöresurssin kohdentamisella. Pääosin kyse on henkilöstön riittävydestä.

Prosesseihin kohdistuvat tavoitteet ja toimenpiteet

Tarkastuslautakunta

Henkilöstön rekrytointi ja henkilöstöpula huononsivat palveluiden saatavuutta useimmilla tulosalueilla. Ensihoidossa oli paras henkilöstön saatavuus. Lääkärripula ei mahdollistanut osin oman työvoiman avulla päiväaikaista yhteispäivystyksen tuottamista.

Tarkastuslautakunta on kiinnittänyt huomiota henkilöstön riittävyyden ongelmaan. Henkilöstöpula ja sote-alan heikko vetovoimaisuus on valtakunnallisesti tunnistettu haaste. Ongelma vaihtelee hieman toiminnoittain ja ammattiryhmittäin, mutta lisäksi on tunnistettu erityinen haaste rekrytoida henkilöstöä maakuntakeskuksen ulkopuolelle maaseutualueelle. Henkilöstö pyrkii ensisijaisesti työhön lähelle omaa asuinalueaan. Kuntayhtymässä on etsitty houkuttelevia palkkauksellisia ”porkkanoita”, joilla tuettaisiin henkilöstöä liikkumaan koko alueella toimipisteverkon turvaamiseksi. Lääkäripuron ja erilaisten korkeakoulutettujen erityistyöntekijöiden lisäksi tällä hetkellä kyse on sote-henkilöstön laaja-alaisesta pulasta. Kuntayhtymän onneksi vakinaisiin hoitotyön vakansseihin on kuitenkin edelleen ollut kohtuullisen hyvin hakijoita. Tämän vuoksi kuntayhtymässä lisättiin merkittävästi, 30, uutta vakinaista hoitotyön sijaisvakanssia resurssikeskukseen.

Asiakkaisiin kohdistuvat tavoitteet ja toimenpiteet

Tarkastuslautakunta

Optimoinnin ja viranhaltijoiden yhteistyön lisääminen asiakkaan/omaisten kanssa parantaisi laatua ja tehokkuutta ikäihmisten hoitoa koskevissa päätöksissä. Sähköisten palvelujen käyttö lisääntyi huomattavasti, Erityisesti nuoret toivovat muuta kuin sähköistä palvelua.

Asiakkaiden, potilaiden ja myös omaisten osallistaminen on ollut prosessien kehittämisessä kuntayhtymän perustavoitteita. Väestön aktivointi on myös osa ennaltaehkäisevää ajattelua ja noussut kuntayhtymän loppuvaiheissa merkittäväksi strategiseksi tavoitteeksi. Tämä on siirretty myös hyvinvointialueen strategiaan. Osallisuus ja osallistaminen on ihmisten mahdollisuutta osallistua päätöksentekoon ja vaikuttaa, mutta myös aktiivisuutta ja osallistumista, vastuullisuutta oman ja läheisten hoidon ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Tarkastuslautakunta on todennut, että sähköisten palveluiden käyttö on lisääntynyt huomattavasti. Tältä osin huomio kuvaa sitä, että strateginen tavoite on toteutunut ja se näyttäytyy myös tarkastuslautakunnan tekemissä huomioissa. Kommentti ”erityisesti nuoret toivovat muuta kuin sähköistä palvelua” saattaa olla myös irrotettu jostakin laajemmasta keskustelukokonaisuudesta, sillä aluehallituksen saaman käsityksen mukaan myös nuoret sekä nuoret perheet hakeutuvat palveluiden piiriin usein juuri sähköisten kanavien kautta. Nuoriso elää keskellä some- ja sähköistä maailmaa, jolloin siellä tarjottu palvelu ja Soiten luotettava tietosisältö sijoittuu heidän arkiympäristönsä. Tämä ei kuitenkaan poista sitä, että myös nuoret tarvitsevat sähköisten palveluiden muiden ikäryhmien tavoin myös fyysisiä lähikohtauksia. Palvelutarjontaa ei voida rakentaa vain sähköisen tai vain fyysisen lähikohtauksen varaan vaan aluehallitus näkee perustelluksi varmistaa palvelukirjon erilaisiin tarpeisiin.

Ensihoito

Tarkastuslautakunta

Tarkastuslautakunta on huolestuneena seurannut palvelutason toteumaa. Haja-asutusalueella sekä kaikilla alueilla yhteensä tavoiteajat on saavutettu. Ydintaajamassa ja muulla taajama-alueella tavoiteajat ovat hieman ylittyneet.

Tarkastuslautakunta toteaa, että hyvinvointialueelle siirtymisen myötä ambulanssien määrässä/verkostossa tulee muutoksia, joka tarkoittaa sitä, että hälytysten odotusajat saattavat kasvaa haja-asutusalueilla tai ambulanssien saatavuuksissa ilmenee ongelmia. Jatkossa tähän seikkaan tulee kiinnittää erityistä huomioita.

Hyvinvointialueelle siirtymistä valmisteltaessa tarkastelussa oli myös mahdolliset muutokset ensihoidon järjestelyissä. Tiedossa oli mm Reisjärven asemapaikan siirtyminen Pohjois-Pohjanmaalle ja samalla Soiten vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolelle sekä Alavetelin asemapaikan siirtyminen Pohjanmaalle. Näillä muutoksilla oli oletettuja vaikutuksia myös Keski-Pohjanmaan rakenteisiin. Valmistelun kuluessa lopulta Alavetelin yksikkö jäikin sopimusratkaisuilla Soiten tuottamisvastuulle ja tältä osin kuntayhtymän ajalta tuttu rakenne ei muuttunut oletetulla tavalla.

Ensihoidossa tavoitteiden toteutumista seurataan mittariston avulla. Ensihoidon luonne huomioiden tavoitteiden toteutumista voidaan mitata minuutteina. Tältä osin tiedolla johtamisen perusteet ovat selkeitä. Tätä hyödyntäen myös hyvinvointialueelle siirryttäessä käynnistettiin asemapaikkaverkostoon liittyviä muutosvalmisteluja. Myös jatkossa tavoitteiden toteutumista seurataan; asemapaikkojen valinnassa sekä resurssien päivittäisessä liikuttelussa ratkaisut toteutetaan tiedolla johtamisen keinoin saavutettavuusaikoja peilaten.

Perheiden palvelut

Tarkastuslautakunta

Rekrytointi oli haastavaa kaikkien ammattiryhmien osalta. Koronan aiheuttamien ongelmien ja hoitovelan korjaaminen ei tapahdu hetkessä. Usein raskas ja huonosti palkattu työ ei houkuttele työskentelemään sosiaali- ja terveysalalla, vaikka Soiten työntekijöistä iso osa 76 % suositteli Soitea hyvänä työnantajana.

Tarkastuslautakunta on jo edellä kiinnittänyt huomiota henkilöstön saatavuuden haasteisiin. Tämä koskettaa myös perheiden palveluja. Perheiden palveluissa työskentelee iso joukko eri asiantuntija-ammattiryhmiä, lääkäreitä, sosiaalityöntekijöitä, psykologeja, erilaisia terapeutteja jne. Tämänkin vuoksi Soiteessa on jo kuntayhtymän aikana kiinnitetty erityistä huomiota henkilöstön saatavuuden turvaamisen keinoihin. Työhyvinvointi ja johtaminen ovat ensisijaisia kun puhutaan organisaation työpaikkakuvasta, sen pito- ja vetovoimasta. Soite-kuntayhtymä sitoutui mukaan alueelliseen rekrytointikampanjaan alueen muiden suurten työnantajien kanssa. Rekrytointi on myös alueellinen asia ja henkilöstö haluaa hyvän työpaikan lisäksi myös hyvän paikan asua ja elää. Aluehallitus pyrkii

panostamaan näihin kysymyksiin edelleen ja on tuonut nämä strategiset painotukset myös hyvinvointialueen johtamisen kulmakiviksi.

Hoito ja hoiva

Tarkastuslautakunta

Palvelujen toteuttamista tulee ohjata asiakaslähtöinen ajattelu. Asiakaslähtöisyyteen liittyy myös iäkkään asiakkaan omaisten ja läheisten huomioiminen. Tiedonkulun parantaminen ja omaisten huomioiminen palvelujen toteutuksessa edellyttää myös henkilöstöltä sujuva yhteistyötä.

Palvelua iäkkäälle toteuttaessa erityistä huomiota kiinnitetään asiakkaan toimintakyvyn ylläpysymiseen ja kuntoutumiseen sekä turvalliseen lääkehoitoon.

Asiakkaiden, potilaiden ja myös omaisten osallistaminen sekä kuntoutumisen mahdollistaminen ovat olleet prosessien kehittämisessä kuntayhtymän perustavoitteita. Ihmisten välinen kohtaaminen, arvostava kohtaaminen, on perusarvo.

Väestön aktivointi on myös osa ennaltaehkäisevää ajattelua ja nousut kuntayhtymän loppuvaiheissa merkittäväksi strategiseksi tavoitteeksi. Tämä on siirretty myös hyvinvointialueen strategiaan. Osallisuus ja osallistaminen on ihmisten mahdollisuutta osallistua päätöksentekoon ja vaikuttaa, mutta myös aktiivisuutta ja osallistumista, vastuullisuutta oman ja läheisten hoidon ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Väestön aktiivinen elinikä kasvaa. Toimintakyvyn ylläpito sekä hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtiminen ovat tekijöitä, joissa Soiten tulee väestöä aktivoida sekä mahdollistaa. Eikä ainoastaan Soiten vaan mahdollistajiksi tarvitaan Soiten lisäksi kunnat, järjestöt, yhdistykset ja vapaa-ehtoiset – sekä tietysti ihminen itse.

Osallisuus ja kehittämisen tuki

Tarkastuslautakunta

Soitessa on kokemusasiantuntijoita käytetty enemmän kuin monissa muissa sairaanhoitopiireissä. Yhteistyö kokemusasiantuntijoiden kanssa kehittää ammattilaisten työtapoja ja suhtautumista.

Neuvostoilla ja nuorisovaltuustolla ei ole suoraa aloiteoikeutta, kuten on aluevaltuutetuilla.

Kokemusasiantuntijoiden rooli kuntayhtymässä on perinteikäs ja merkityksellinen. Tämä toimintamalli on siirretty myös hyvinvointialueelle.

Tarkastuslautakunta on todennut, että neuvostoilla ja nuorisovaltuustolla ei ole suoraa aloiteoikeutta kuten on aluevaltuutetuilla. Neuvostot ovat toimineet kuntayhtymässä, mutta nuorisovaltuustoa ei kuntayhtymällä ole ollut vaan se perustettiin vasta hyvinvointialueelle. Hyvinvointialueen aikana nuorisovaltuutetuilla on puhe- ja läsnäolo-oikeus aluevaltuustossa minkä lisäksi sillä on edustus

lautakunnassa. Tämän kautta myös nuorivaltuustolla on mahdollisuus tuoda näkemyksiä aluevaltuustolle sekä hyvin tiiviisti lautakuntatyöskentelyn kautta. Myös neuvostot jo kuntayhtymän aikana voivat tehdä kirjelmiä ja antaa lausuntoja näiden käsittelemissä asioissa. Neuvostot antavat myös pyydettyinä lausuntoja ja nämä tuodaan aluevaltuuston käyttöön päätöksentekotilanteessa. – Ilman muodollista aloiteoikeutta toimielimillä on useita mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon ja valmisteluun, mutta myös tehdä esityksiä valmisteluun ehdotettavista asioista esim kirjelmillä aluehallitukselle.

Tietosuoja ja salassapitovelvollisuus

Tarkastuslautakunta

Alaikäisen kypsyystason arviointi. Tarkastuslautakunta on huolestunut asiasta, koska se voi aiheuttaa ongelmia lapsen terveydenhoidossa.

Kyseessä on lapsen ja nuoren jurinen oikeus. Kypsyystason arviointi terveydenhuollossa tehdään ammattilaisen arvioinnin pohjalta tapaus- ja tilannekohtaisesti. Terveydenhuollon palveluissa tulee selvittää alaikäisen lapsen ja nuoren mielipide hoitoonsa aina, kun se hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden on mahdollista. Kaikissa tilanteissa terveydenhuollon ammattilaisen tulee huolehtia siitä, että lapsen ja nuoren hoito voidaan turvata.

Henkilöstö

Tarkastuslautakunta

Helmikuussa 2022 Venäjän aloitettua hyökkäyssodan Ukrainaan, Soitessa aloitettiin valmiussuunnitelmien päivittäminen myös mahdollisten poikkeusolojen varalta. Yhteistyötä eri turvallisuusviranomaisten kanssa lisättiin ja tämän avulla myös tilannekuvan luominen turvallisuustilanteeseen parani. Tehtiin selvitys henkilöstöstä, jotka ovat ratkaisevan tärkeitä organisaation toiminnan jatkuvuuden hallinnan näkökulmasta.

Arviointikertomuksessa otsikon Henkilöstö alla on laaja kooste henkilön tilannekuvasta. Kuvaus vastaa aluehallituksen käsitystä hyvinvointialueelle siirtyneen sote-henkilöstön tilanteesta, missä tapahtui vain pieniä muutoksia hyvinvointialueuudistuksen myötä. Oleellisimpia olivat Kårkullan kuntayhtymästä siirtyneet kolmen yksikön henkilöstö sekä kunnista siirtynyt koulupsykologi- ja koulukuraattorihenkilöstö.

Kappale päättyy em yhteenvetoon, jossa kiinnitetään huomiota varautumiseen sekä henkilöstöresurssin turvaamiseen Soitessa myös mahdollisissa kriisitilanteissa. Varautumissuunnittelu sekä kokonaisvaltaisena kysymyksenä että sote-palvelupalveluvarautumisena on noussut oleelliseksi kysymykseksi. Hyvinvointialueuudistus tuo myös osin uusia rakenteita suunnitelmallisuuteen ja varautumiseen, sillä sen koordinointi laajenee YTA-alueille. Lisäksi lisääntyy valtakunnallinen ohjaus ja valvonta. Varautumissuunnitelmia Keski-Pohjanmaalla päivitetään ja täsmennetään.

Yhteenveto

Muilta osin aluehallitus toteaa perehtyneensä tarkastuslautakunnan laatimaan arviointikertomukseen ja toteaa, että se sisältää aluehallitukselle ja edelleen aluevaltuustolle tärkeän koosteen hyvinvointialueelle siirtyneen sote-kuntayhtymän tilasta. Tilannekuva on tunnistettava ja pitkälti samat haasteet ja erityispiirteet näkyvät myös hyvinvointialueen johtamisen arjessa. Pääosin kysymyksiin on pyritty vastamaan perustetun hyvinvointialueen strategisissa tavoitteissa. Paljon tarvitaan kuitenkin vielä työtä ja keinoja, jotta tavoitteet täysimääräisenä voitaisiin saavuttaa. Tärkeintä on oikea suunta. Haastetta lisää alituisen muuttuva toimintaympäristö. Muuttuvassa ajassa uudistumisen liike on jatkuvaa ja muutoksessa tärkeää on suunta; kohti strategisia tavoitteita.

Kokkolassa 21.8.2023

Sari Innanen
aluehallituksen puheenjohtaja

Minna Korkiakoski-Västi
hyvinvointialuejohtaja